

360 гадоў з дня нараджэння І.Ф. Капіевіча (1651–1714), асветніка, перакладчыка, выдаўца, літаратара

Жыццё і дзейнасць Ільі Фёдаравіча Капіевіча (Капіеўскага) неразрыўна звязаны з гісторыяй асветы Расіі і Беларусі. Яго талент, рознабаковыя веды, прагрэсіўныя погляды і ідэі садзейнічалі дасягненням выдатнага энцыклапедыста ў перакладчыцкай і выдавецкай справах. Багатая духоўная спадчына гуманіста з поўным правам можа лічыцца набыткам усіх славянскіх народаў.

Нарадзіўся І. Капіевіч у Беларусі (найбольш верагодна, на Брэстчыне ці Міншчыне). У час вайны Рэчы Паспалітай з Расіяй (1654–1667) быў вывезены з роднай зямлі і ў дзевяцігадовым узросце апынуўся ў Цвярскім княстве, а затым у Маскве. Праз шэсць гадоў разам з ваяводам М. Цеханавецкім вярнуўся ў Беларусь. Вучыўся ў Слуцкай кальвінісцкай школе, дзе атрымаў ґрунтоўныя веды па шырокім коле дысцыплін, асабліва выявіліся яго здольнасці да гуманітарных навук. У 1674 г., у час навучання ў школе, І. Капіевіч атрымаў пасаду лектара – настаўніка малодшых класаў. Дакладна невядома, як ён трапіў у Галандыю (верагодна, па канфесійных матывах), але ўстаноўлена, што там займаўся выдавецкай справай. Працаваў у тыпаграфіі Я. Тэсінга, якому была дадзена прывілея на друкаванне кніг на рускай мове, стварыў дзве ўласныя друкарні. Таксама з’яўляўся кандыдатам-пастарам пры Амстэрдамскім саборы. У 1697 г. сустрэўся ў Галандыі з рускім царом Пятром I, які высока ацаніў веды Ільі Фёдаравіча. Цару імпанавала яго імкненне садзейнічаць развіццю асветы ў Расіі. Ілья Капіевіч быў запрошаны ў якасці настаўніка замежных моў і некаторых іншых навук для самога Пятра I і іншых членаў пасольства. Па даручэнні цара ён перакладаў на рускую мову замежныя кнігі па ваеннай справе, тэхніцы і мараплаванні. У 1700 г. набыў уласнае друкарскае абсталяванне і пачаў выпускаць кнігі на рускай мове ў Берліне (1701), Капенгагене (1704), Данцыгу (1705–1706). У яго амстэрдамскай друкарні выйшла выданне “Притчи Езоповы...” (1700), якое змяшчала 40 баек Эзопа. Кніга ўпершыню знаёміла расійскага чытача з перакладам антычнага пісьменства. Наогул, І. Капіевіч часта спасылаўся на антычных паэтаў, філосафаў, гісторыкаў, па-свойму тлумачыў тэксты, шукаў у грэчаскай і рымскай гісторыі паралелі з тагачасным жыццём, пераўтварэннямі ў краіне.

За 1698–1706 гг. І. Капіевіч пераклаў на рускую мову, склаў і выдаў каля 20 кніг: першыя падручнікі, вучэбныя дапаможнікі па гісторыі, арыфметыцы, вайскавай і марской справах, лацінскай і рускай граматыцы, слоўнікі. Значную ролю ў асветніцкай дзейнасці адыгралі такія творы, як “Гісторыя”, “Хроніка”, “Летапісы ці дзеянні”, “Хроніка дня”, “Жыццёапісанне”, “Уладаапісанне”. Былі кнігі і царкоўнага зместу. Ілья Капіевіч стварыў нават першую зорную карту неба на рускай мове. Афармленне яго кніг было вельмі разнастайным. Гэта выконвала не толькі эстэтычную, але і дыдактычную ролю. Ілюстрацыі, гравюры, схемы, чарцяжы і іншыя сродкі садзейнічалі лепшаму запамінанню і разуменню матэрыялу.

Апошнія гады жыцця І. Капіевіч правёў у Маскве. Пэўны час працаваў перакладчыкам у Пасольскім прыказе. Па меркаваннях даследчыкаў, удзельнічаў у падрыхтоўцы рэформы рускага пісьменства, праведзенай у 1708 г. Пятром I.

Сваёй рознабаковай і самаахвярай дзейнасцю І. Капіевіч адыграў важную ролю ў развіцці духоўнай культуры ўсходнеславянскіх народаў, у тым ліку і беларускага. Яго імя можна па праву паставіць побач з такімі імёнамі нашых славутых землякоў, як Ф. Скарына, С. Будны, С. Полацкі.